

„Mégmértett és könnyűnek találtatott”

„Egy hatalmas teremben, a két *Maat*^[168] termésében, amelynek tetőzete lángnyelvekből és az igazság jeleiből állott, trónolt Osiris, előtte Anubis és a Horus-fiak állottak, valamint egy külsejében krokodil, oroszlán és víziló vonásokat ötvöző szörnyeteg, aminek az volt a feladata, hogy az ítéletben esetlegesen bűnösnek talált vádlottat felfalja. A terem hátsó részében ült az Osiris által megbízott negyvenkét bíró (számuk Egyiptom

kerületeinek számát szimbolizálta), a terem elülső részében pedig azon mérleg állott, amelyre majd a halott szívét ráhelyezik. Az igazság istennője (*Maat*) fogadta a terembe lépő elhunytat, akinek szívét Horus és Anubis a mérleg egyik serpenyőjébe helyezte – a másik serpenyőbe egy toll, vagy egy szem (mindkettő a *maat* jelképe) került –, és megmérték, hogy könnyebb-e, mint az igazság. Ha a mérleg nyelve nem lengett ki, akkor a mérés szerencsés kimenetelűnek minősült, ezzel szemben ha a halott szívének serpenyője magasba lendült, akkor a szörny felfalta a bűnöst. A mérés eredményét Thot, az isteni írnok jegyezte fel, s ezt utóbb közölte Osirisszel. A terembe lépve a halott *negatív gyónást* tett, azaz a negyvenkét bíróhoz hozzárendelt, az egyiptomiak etikai kódexébe ütköző bűn elkövetését tagadta, és felsorolta a bírók nevét.^[69] (A konfesszió során minden egyes tényállás megnevezése előtt az adott cselekményhez hozzárendelt bírót meg kellett neveznie és köszöntenie illett a magát tisztázni szándékozó elhunytak. Így például ki kellett jelentenie, hogy nem követett el jogtalanságot, rablást, senkivel szemben nem alkalmazott erőszakot, nem lopott, nem ölt, s erre mást sem bujtott fel. Nem károsította meg a templomot és az isteneket, nem vett el jogtalanul a nekik szánt áldozatokból, nem tört házasságot, nem követett el paráznságot, a gabona mértékét nem hamisította meg, nem sértette meg más földjének határait, nem követett el hamis mérést stb. Ezen tényállások megnevezése mellelleg igen sokat mond az egyiptomiaknak a *maatról* – amit struktúráját tekintve leginkább a görög *themisszel*, illetve *dikével* állíthatunk párhuzamba – vallott elképzeléseiről.)

Egyiptomban minden elhunyt lelkét ráteszik az igazság mérlegére^[77]... az egyiptomi képzet morális tartalmat hordoz-

Nem beszélhetünk tehát arról, hogy az egyiptomi vallás ezen eszméje mindenesül átment volna a görög gondolkodásba, ám ez nem is csoda, hiszen sehol sem találkozhatunk minden változtatás nélküli átvétellel az egyiptomi és a görög gondolkodás és képzetvilág között^[81], ugyanakkor bizonyos – esetlegesen krétai közvetítéssel lezajlott – egyiptomi hatással feltétlenül számolnunk kell a *psykhostasia* görög formájának kialakulásakor. Ennek mind képi, mind pedig szöveges megjelenítésével találkozhatunk, egyfelől a vázafestészetben, másfelől – egy sajátos aspektusváltáson keresztül – *kerostasia* formájában – Homérosznál, akitől pedig egyenes út vezetett oda, hogy Zeus illetve Iuppiter igazságosságának mérlege Dikének, illetve Iustitiának, s utóbb magának az igazságszolgáltatásnak szimbólumává válják.”

^[168] A *Maat* fogalmához lásd S. Morenz: *Ägyptische Religion*. Stuttgart 1960. 117. skk.

^[69] E. A. W. Budge: *Egyptian Religion – Egyptian Ideas of the Future Life*. London 1979. 130. skk.

^[77] A holtak lelke felett tartott általános ítélet a görögök gondolatvilágától sem idegen, hiszen a túlvilági bíró, Radamanthys (*Od.* 4, 563. sk.) mítoszát a görögök feltehetően Egyiptomból vették át krétai közvetítéssel. (L. Malten: *Elysion und Radamanthys*. Arch. Jb. 38. 1913. 35. skk.)

^[81] Dietrich 114.

„Az egyiptomiak hite szerint a halál után a lélek Osiris-szal azonosul. Osiris a Mindenség legfőbb Urának tükörképe és másodpéldánya az Emberben, az ideális típusú emberség. Ezért jeleníti meg a halottak szertartása Osirisként a lelket vagy egót, miközben elbírálására jelentkezik a szellemvilágban. Ez az az Osiris, király, magasabb tudat vagy isten bennünk, melynek állandó tisztelettel és szolgálattal tartozunk.

Miután a lélek átlépte a halál kapuját, káprázó szemmel lép ki „a nappal teljes fényébe”. Miután visszanyerte teljes tudatát, korábbi teste szinte ellenállhatatlan erővel vonzza magához. De a lények, kiknek az a feladatuk, hogy őt vezessék a túlvilágon, elragadják onnan. Át kell kelnie a sötétség országán, melyet gyász és szomorúság leng be. A kapuk előtt félelmetes külsejű, késes démon-őrők állnak, legtöbbjüknek állatfeje van. A halottnak mindannyiójuk nevét ismernie kell, Az átjutás után a halott Osiris színe elé kerül. Miközben az őt körülvevő

holtak panaszosan kiáltoznak, Osiris merev és mozdulatlan marad. Lényéből azonban a jóság és isteni gyengédség sugárzik a lélek felé. Ekkor tudatosul benne az, hogy itt megtalálhatja az örök élet kulcsát. Karját magasba emelve imádkozik Osirishez. Anubis vezérli tovább a holtat. Anubis, a sakálfejű isten a holtak alvilági kalauza. Kötelessége, hogy mindig a halott közelében legyen, ő balzsamozza be, ő csavarja a testet a szentelt szövetekbe, hogy mindig őrködjön felette, és mindenféle ellenséges elemet távol tartson. Ő vezeti kezénél fogva a lelket a túlvilági úton.

Amikor a halott belépett a Két Igazság termébe, a szív mérlegelés rítusának vetették alá. Az ókori Egyiptomban a szívet az „ib” vagy a „hati” szóval jelölték, és az élet forrásának, a lelkiismeret lakhelyének tartották. Ezért ezt kellett lemérni, amikor a halott életéről akarták megtudni az igazat, és ezért volt a szív halál utáni tartósítása is elsődlegesen fontos. A szív az egyéni sors székhelye. „Hati” a megvalósított sorsot jelenti, a múlt egészét, a halott ki nem használt lehetőségeivel együtt. „Ib” a jövő sors, mint a tiszta, meg nem valósult lehetőségek egésze, valamint az emberben meglévő rossz és jó gyűjtőhelye. Ez a lelkiismeret helye is. Ezért a mágikus erők a Hati tartományába tartoznak, a profetikus tisztánlátás pedig az Ibben gyökerezik. A halott mindkét szívhez ragaszkodik, és elhárítja azt, hogy bármelyiket alárendelje a másiknak: „ Ib szívem maradjon meg helyén! Hati szívem maradjon meg helyén! Honoljon béke köztem és a szívem között!” (Halottak Könyve, 26. fejezet), „Ne legyen hát fölcserélve Ib és Hati szívem az Alvilág istenei előtt!” (28. fejezet)

Maga a szív mérlegelés szertartása a következőképpen zajlik: Osiris egy baldachin alatt ül, körülötte a negyvenkét bíra (negyvenkét isten), akik a negyvenkét nomost szimbolizálják. Előttük egy mérleg, egyik felére Anubis felteszi a halott szívet, a másik felébe egy madártoll - Maat tolla kerül, az igazság szimbóluma, vagy Maat kis szobrocskája. Maat maga nincs jelen a tárgyaláson, csak az ítéletnél. A mérlegelés eredményétől függ a halott további sorsa. A mérlegnek egyensúlyban kell maradnia. Ha a szív alászáll, akkor lehúzták a bűnei. Ha azonban felmentő ítélet születik, akkor szent szellemmé, Khu-vá változik. Thot ellenőrzi a mérlegelést, és lejegyzí az eredményt. A közelben ott áll Anubis, a sakálfejű isten és más istenségek, például Bastet, Kenemti, Neba és Khemi. Egy emberevő szörny is jelen van, akinek krokodilfeje oroszlántestben és víziló hátsó lábaiban folytatódik, készen arra, hogy felfalja a gonoszt. Akiket maa kherunnak, a hang igazának ítélnék, azok Osiris áldását élvezhetik, és beléphetnek királyságába. Minden tettükben teljes szabadságot élveznek, bejárhatják az istenek birodalmát, vigaszt és segítséget nyújthatnak a kárhozott lelkeknek, beszállhatnak Ra mennyei bárkájába, kedvük szerint változhatnak át bármilyen állattá, egyszóval istenné válnak.

A szívérlelés közben a halott elmondja tagadó bűnvallomását, a híres „negatív konfesszió”-t. Ebben azt sorolja fel, hogy milyen súlyos vétet nem követett el a földön:

„Lásd, a Törvényt és Igazságot
Én a szívemben hordozom,
Mert a rosszat kiteptem belőle gyökerestől.
Nem okoztam szenvedést az embereknek,
Családom tagjaival sem voltam erőszakos.
Igazságot hamisságra föl nem cseréltem.
Silány emberekkel nem közösködtem soha.
Nem tettem törvénytelen.
És nem dolgoztattam mértéken felül másokat.
Hogy gőgömet tápláljam,
rangot nem szereztem soha.
Szolgáimat nem gyötörtem.
Nem káromoltam az isteneket.
Szűkölködők szájától nem vontam meg a falatot.
Idegen előttem minden, mi az isteneknek utálatos.
Sohasem hagytam, hogy úr a szolgáját megkínozza.
Oka nem voltam szenvedésnek.
Éhínséget sem okoztam soha.
Ember miattam sohasem könnyezett.
Nem öltem, és nem bujtottam senkit gyilkolásra.
Nem terjesztettem ragályt az emberek között.
Oltárról adományt el nem oroztam,
Nem loptam el az istenek szent kenyerét.
Adományaiktól nem fosztottam meg a szent szellemeket.
A templomban gyalázatosságot nem cselekedtem.
Áldozati adományaimat nem csökkentettem.
Nem próbáltam csalárdsággal növelni vagyonomat,
Más földjét jogtalanul a magaméhoz nem csatoltam.
A mérésnél nem csaltam soha.
Gyermekek szájától nem vontam meg a tejet.
Más marháját el nem hajtottam.
Cspadákat nem állítottam, s nem ejtettem tőrbe
Az istenek ligetében a szárnyasokat.
Szent vizeikből nem fogtam halat.
Nem tartóztattam fel a vizet áradás idején,
S nem rongáltam meg a gátakat.
Nem oltottam el olyan tüzet, melynek égnie kell.
A húsáldozatok szabályait betartottam.
Nem loptam el a templomok áldozati barmait.
Nem szálltam szembe az istenek akaratával.
Tiszta vagyok! Tiszta vagyok!
Tiszta vagyok! Tiszta vagyok!”
(Nu-papirusz)